

วิวัฒนาการพันธุกรรมสถาบันอุดมศึกษาไทย

นายสมชาติ มาพันธ์ศรี

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาอุดมศึกษา ภาควิชาอุดมศึกษา

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2545

ISBN 974-17-1698-2

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

AN EVOLUTION OF MISSION STATEMENTS OF
THAI HIGHER EDUCATION INSTITUTION

Mr. Somchart Mapansri

A Dissertation Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
For the Degree of Doctor of Philosophy in Higher Education

Department of Higher Education

Faculty of Education

Chulalongkorn University

Academic year 2002

ISBN 974-17-1698-2

หัวข้อวิทยานิพนธ์

วิวัฒนาการพันธุกรรมสถาบันอุดมศึกษาไทย

โดย

นายสมชาติ มาพันธ์ศรี

สาขาวิชา

อุดมศึกษา

อาจารย์ที่ปรึกษา

รองศาสตราจารย์ ดร.สุกัญญา ไชวילהกุล

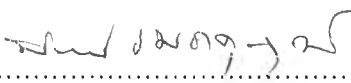
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

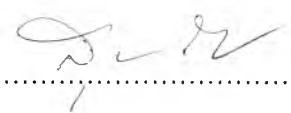
ศาสตราจารย์ ดร.วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา

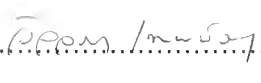
คณะกรรมการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาดุษฎีบัณฑิต

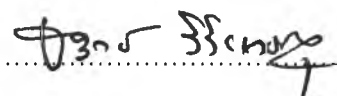

.....คณบดีคณะครุศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร.ไพฑูริย์ สินลารัตน์)

คณะกรรมการการสอบวิทยานิพนธ์

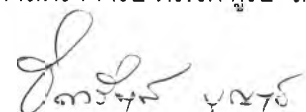

.....ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.ปทีป เมธาคุณวุฒิ)

.....อาจารย์ที่ปรึกษา
(รองศาสตราจารย์ ดร.สุกัญญา ไชวילהกุล)

.....อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
(ศาสตราจารย์ ดร.วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา)

.....กรรมการ
(ศาสตราจารย์ นายแพทย์ อุดลย์ วิริยเวชกุล)

.....กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.ไพฑูริย์ สินลารัตน์)

.....กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.ฉัตรรัตน์ บุญนุช)

สมชาติ มาพันธ์ศรี : วิวัฒนาการพันธบรรณสถาบันอุดมศึกษาไทย สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย
(AN EVOLUTION OF MISSION STATEMENT OF THAI HIGHER EDUCATION
INSTITUTIONS) อาจารย์ที่ปรึกษา : รศ. ดร.สุกัญญา ไชวโรจน์กุล, อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม :
ศ. ดร.วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา, 173 หน้า. ISBN 974-17-1698-2

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาพันธบรรณของสถาบันอุดมศึกษา สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ที่ก่อ
ตั้งในปี พ.ศ. 2459-2542 ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาเพื่อศึกษาเอกสารพันธบรรณของสถาบันอุดมศึกษาจำนวน 73
แห่ง จากการเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสำรวจและจากการรวบรวมจากสื่อที่สิ่งพิมพ์และอินเทอร์เน็ตเพื่อให้ได้พันธบรรณ
ครบทุกสถาบัน นำพันธบรรณทั้งหมดมาวิเคราะห์จากนั้นนำผลการวิเคราะห์ที่ได้ให้กลุ่มผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน
ตรวจสอบผลการวิเคราะห์แยกจากกันเพื่อนำข้อมูลมานำเสนอในรูปแบบของแผนภาพและตารางประกอบความเรียง เพื่อ
ให้เห็นถึงวิวัฒนาการ พันธบรรณของสถาบันอุดมศึกษาไทย

ผลการวิเคราะห์เนื้อหาพันธบรรณตามเกณฑ์การวิเคราะห์ ตามการแบ่งประเภทของสถาบันอุดม
ศึกษา สังกัดทบวงมหาวิทยาลัยออกเป็น 2 แบบ คือ สถาบันอุดมศึกษาตามหน่วยงานที่สังกัด และสถาบันอุดมศึกษา
ตามแนวคิดคาร์เนกี จากสถาบันอุดมศึกษาในสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยทั้งหมดจำนวน 73 แห่ง ด้วยการวิเคราะห์
พันธบรรณทั้งสองรูปแบบ คือ การวิเคราะห์คำที่ปรากฏในพันธบรรณจากแฟ้มคำ และการวิเคราะห์เนื้อหาพันธบรรณ
ตามเกณฑ์การวิเคราะห์ ที่ได้แบ่งตามประเภทสถาบันและนำเสนอเปรียบเทียบตามช่วงเวลาทั้ง 3 ช่วงของการก่อตั้ง
สถาบันอุดมศึกษาเพื่อให้เห็นวิวัฒนาการของพันธบรรณสถาบันอุดมศึกษาไทย

ข้อค้นพบที่สำคัญพบว่า มีสถาบันอุดมศึกษาจำนวน 29 แห่ง ที่มีองค์ประกอบของเนื้อหาพันธบรรณ
ครบตามเกณฑ์การวิเคราะห์ นอกจากนี้ยังมีการใช้คำร่วมและคำที่เป็นเอกลักษณ์ซึ่งสามารถสะท้อนได้ถึงสถาบัน
แต่ละประเภทของสถาบันอุดมศึกษา สำหรับเนื้อหาของพันธบรรณตามเกณฑ์การวิเคราะห์แสดงถึงบทบาทที่ทุก
สถาบันให้ความสำคัญในแต่ละด้านแตกต่างกันตามประเภทของสถาบันนอกจากนี้ยังให้ความหมายครอบคลุมใน
ภารกิจหลักทั้ง 4 ประการ จากวิวัฒนาการพันธบรรณสถาบันอุดมศึกษาไทยในเนื้อหาพันธบรรณของสถาบัน
อุดมศึกษารัฐที่แสดงถึงความต่อเนื่องและความสมบูรณ์ตามเกณฑ์การวิเคราะห์ในทุกช่วงเวลาซึ่งไม่ปรากฏ
คุณสมบัตินี้ในพันธบรรณของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน

ภาควิชา...อุดมศึกษา..... ลายมือชื่อนิสิต.....
สาขาวิชา...อุดมศึกษา..... ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....
ปีการศึกษา...2545..... ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....

4184941627 : Major HIGHER EDUCATION

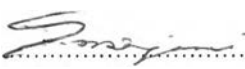
Key word : MISSION STATEMENT / HIGHER EDUCATION / INSTITUTION

SOMCHART MAPANSRI : AN EVOLUTION OF MISSION STATEMENT OF THAI HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS. THESIS ADVISOR : ASSOC.PROF. SUKANYA KOVILAIKOOL, Ph.D. THESIS CO-ADVISOR. PROF. WALLAPA DEVAHASTIN NA AYUDHYA, Ed.D. 173 pp. ISBN 974-17-1698-2

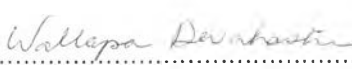
The purpose of this study was to analyze the content of 73 mission statements published by colleges and universities accredited by the Ministry of University Affairs of Thailand from 1916 to 1999. Data from printed material, the internet and questionnaires to include the mission statement of all of the tertiary education institutions attached to the Ministry of University Affairs were corrected. Following the analysis, the findings are separately checked by a team of five experts and the data are presented in the forms of diagrams and tables followed by detailed explanation so that the evolution of mission statements of Thai higher education institutions can be perceived.

In the analysis, the 73 Thai higher education institutions attached to the Ministry of University Affairs were grouped according to the institution control classification and Carnegie classification. The analysis of the mission statements is achieved through the analysis of text content and word content from the word profile. It is presented according to the three phases of the establishment of higher education institution so that the evolution of the mission statements can be clearly understood.

The main findings are that there are altogether 29 higher education institutions with mission statements whose content comprises all the elements investigated according to the criteria of analysis. Added to this, some of the institutions use the same wording while others use unique expressions that reflect specific types of institutions. In terms of content under investigation, the different assigned roles as perceived by each type of institutions are revealed and the content covers the four main missions of Thai higher education institutions as a whole. Considered in terms of the evolution of the mission statements of the Thai higher education institutions attached to the Ministry of University Affairs, their continuity and completion meet the criteria used for all the phases in the analysis. Such qualities are absent in the mission statements of private higher institutions.

Department ...Education..... Student's signature.....

Field of study...Higher Education.... Advisor's signature.....

Academic year...2002..... Co-advisor's signature.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ประสบความสำเร็จลุล่วงด้วยดีด้วยความช่วยเหลืออย่างดียิ่งจาก รองศาสตราจารย์ ดร.สุกัญญา โขวิไลกุล และศาสตราจารย์ ดร.วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา อาจารย์ที่ปรึกษาที่ได้กรุณาให้ความช่วยเหลือแนะนำและให้ข้อคิดเห็นต่าง ๆ ในการวิจัยด้วยดี โดยตลอด ประสบการณ์ในการทำวิจัยครั้งนี้มีคุณค่าอย่างสูงต่อชีวิตของผู้วิจัย ผู้วิจัยขอกราบ ขอบพระคุณท่านเป็นอย่างสูง

ขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.ไพฑูริย์ สีนลารัตน์ รองศาสตราจารย์ ดร.ปทีป เมธาคุณวุฒิ รองศาสตราจารย์ ดร.ธิดารัตน์ บุญนุช รองศาสตราจารย์ ดร. วราภรณ์ บวรศิริ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุชาติ ตันธนะเดชา และคณาจารย์ภาควิชาอุดมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ทุกท่านที่ได้ให้ข้อเสนอแนะอันเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง

ขอกราบขอบพระคุณ ศาสตราจารย์ นายแพทย์อดุลย์ วิริยะเวชกุล ที่ให้ความอนุเคราะห์ เอกสารและกรุณาให้ให้ข้อเสนอแนะอันเป็นประโยชน์ยิ่งต่อการวิจัย และสถาบันอุดมศึกษาทั้ง 73 แห่ง รวมถึงข้าราชการและเจ้าหน้าที่ของทบวงมหาวิทยาลัยที่ได้อนุเคราะห์ข้อมูลในการวิจัย

ในระหว่างการศึกษาผู้วิจัยได้รับการอนุเคราะห์ด้วยดีอย่างยิ่งจาก คุณมยุรี เดชสมฤทธิ์ฤทัย ซึ่งผู้วิจัยขอขอบคุณเป็นอย่างสูง สุดท้ายผู้วิจัยขอระลึกถึงพระคุณของมารดาบิดาผู้เป็นบุพการีด้วย กตเวทิตาจิต ณ โอกาสนี้ด้วย

สมชาติ มาพันธ์ศรี

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฅ
สารบัญแผนภาพ.....	ญ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ในการวิจัย.....	8
กรอบความคิดในการวิจัย.....	8
ขอบเขตของการวิจัย.....	11
คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย.....	12
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	15
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	16
ตอนที่ 1 ปรัชญาของสถาบันอุดมศึกษา.....	16
ตอนที่ 2 พันธบรรณของสถาบันอุดมศึกษาไทยและต่างประเทศ.....	19
ตอนที่ 3 พัฒนาการสถาบันอุดมศึกษาไทย.....	24
ตอนที่ 4 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	26
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	36
ประชากร.....	36
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	37
ขั้นตอนดำเนินการวิจัย.....	41
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	42
การเสนอผลการวิเคราะห์.....	42
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	42
ตอนที่ 1 สถานภาพของสถาบันอุดมศึกษา สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย.....	42
ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์พันธบรรณ.....	57

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์พันธุกรรม.....	95
ตอนที่ 4 วิวัฒนาการของพันธุกรรม.....	103
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	132
สรุปผลการวิจัย.....	132
อภิปรายผลการวิจัย.....	141
ข้อเสนอแนะ.....	146
รายการอ้างอิง.....	148
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก : เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	153
ภาคผนวก ข : รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ.....	170
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	173

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	สาระสำคัญของพันธกิจกับการกำหนดแผนกลยุทธ์.....	22
2	เกณฑ์การวิเคราะห์เนื้อหาพันธบรรณ.....	37
3	สถานภาพของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชนแบ่งตามช่วงสมัย.....	43
4	การแบ่งประเภทของสถาบันอุดมศึกษา.....	52
5	พันธบรรณของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชน	57
6	คำที่นิยมใช้ในเนื้อหาพันธบรรณ 100 คำ.....	59
7	การใช้ 25 คำ ในพันธบรรณของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐแบ่งตามภูมิภาค.....	86
8	การใช้ 25 คำ ในพันธบรรณของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแบ่งตามภูมิภาค.....	88
9	การใช้ 25 คำ ในเนื้อหาพันธบรรณของสถาบันอุดมศึกษาตามหน่วยงานที่สังกัด..	89
10	การใช้ 25 คำ ในเนื้อหาพันธบรรณของสถาบันอุดมศึกษาตามแนวคิดคาร์เนกี.....	90
11	แสดงจำนวนสถาบันอุดมศึกษาตามเกณฑ์การวิเคราะห์เนื้อหาพันธบรรณ.....	101
12	เปรียบเทียบการใช้คำในเนื้อหาพันธบรรณตามช่วงเวลา.....	117

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่		หน้า
1	กรอบแนวคิดเรื่องวิวัฒนาการพันธบรรณสถาบันอุดมศึกษาไทย.....	10
2	กรอบความคิดการบริหารเชิงกลยุทธ์.....	23
3	การก่อตั้งสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ (พ.ศ. 2459-2542).....	47
4	การก่อตั้งสถาบันอุดมศึกษาเอกชน (พ.ศ. 2513-2542).....	48
5	การก่อตั้งสถาบันอุดมศึกษารัฐและเอกชน 3 ช่วง ตั้งแต่ พ.ศ 2495-2542	49
6	แสดงสัดส่วนของสถาบันอุดมศึกษารัฐและเอกชนแบ่งตามภูมิภาค.....	50
7	แสดงประเภทสถาบันอุดมศึกษาตามหน่วยงานที่สังกัดและตามแนวคิดคาร์เนกี	56
8	จำนวนคำ พัฒนา ที่ปรากฏในพันธบรรณ.....	61
9	จำนวนคำ สังคม ที่ปรากฏในพันธบรรณ.....	62
10	จำนวนคำ การศึกษา ที่ปรากฏในพันธบรรณ.....	63
11	จำนวนคำ วิชาการ ที่ปรากฏในพันธบรรณ.....	64
12	จำนวนคำ ความรู้ ที่ปรากฏในพันธบรรณ.....	65
13	จำนวนคำ บัณฑิต ที่ปรากฏในพันธบรรณ.....	66
14	จำนวนคำ วิจัย ที่ปรากฏในพันธบรรณ.....	67
15	จำนวนคำ มหาวิทยาลัย วิทยาลัย ที่ปรากฏในพันธบรรณ.....	68
16	จำนวนคำ ความสามารถ ที่ปรากฏในพันธบรรณ.....	69
17	จำนวนคำ ประเทศ ที่ปรากฏในพันธบรรณ.....	70
18	จำนวนคำ ชาติ ที่ปรากฏในพันธบรรณ.....	71
19	จำนวนคำ การเรียนการสอน ที่ปรากฏในพันธบรรณ.....	72
20	จำนวนคำ คุณธรรม ที่ปรากฏในพันธบรรณ.....	73
21	จำนวนคำ วัฒนธรรม ที่ปรากฏในพันธบรรณ.....	74
22	จำนวนคำ มนุษย์ ที่ปรากฏในพันธบรรณ.....	75
23	จำนวนคำ บริการ ที่ปรากฏในพันธบรรณ.....	76
24	จำนวนคำ เทคโนโลยี ที่ปรากฏในพันธบรรณ.....	77
25	จำนวนคำ ความดี ที่ปรากฏในพันธบรรณ.....	78
26	จำนวนคำ ชุมชน ที่ปรากฏในพันธบรรณ.....	79

สารบัญแผนภาพ (ต่อ)

แผนภาพที่		หน้า
27	จำนวนคำ คุณภาพ ที่ปรากฏในพันธบรณ.....	80
28	จำนวนคำ นักศึกษา ที่ปรากฏในพันธบรณ.....	81
29	จำนวนคำ สถาบัน ที่ปรากฏในพันธบรณ.....	82
30	จำนวนคำ ไทย ที่ปรากฏในพันธบรณ.....	83
31	จำนวนคำ ประโยชน์ ที่ปรากฏในพันธบรณ.....	84
32	จำนวนคำ ส่งเสริม ที่ปรากฏในพันธบรณ.....	85
33	คำร่วมที่ใช้ในสถาบันอุดมศึกษาตามหน่วยงานที่สังกัด.....	92
34	คำร่วมที่ใช้ในสถาบันอุดมศึกษาตามแนวคิดคาร์เนกี.....	93
35	วิวัฒนาการของคำ พัฒนา ที่ปรากฏในพันธบรณ.....	104
36	วิวัฒนาการของคำ สังคม ที่ปรากฏในพันธบรณ.....	104
37	วิวัฒนาการของคำ การศึกษา ที่ปรากฏในพันธบรณ.....	105
38	วิวัฒนาการของคำ วิชาการ ที่ปรากฏในพันธบรณ.....	105
39	วิวัฒนาการของคำ ความรู้ ที่ปรากฏในพันธบรณ.....	106
40	วิวัฒนาการของคำ บัณฑิต ที่ปรากฏในพันธบรณ.....	106
41	วิวัฒนาการของคำ วิจัย ที่ปรากฏในพันธบรณ.....	107
42	วิวัฒนาการของคำ วิทยาลัย มหาวิทยาลัย ที่ปรากฏในพันธบรณ.....	107
43	วิวัฒนาการของคำ ความสามารถ ที่ปรากฏในพันธบรณ.....	108
44	วิวัฒนาการของคำ ประเทศ ที่ปรากฏในพันธบรณ.....	108
45	วิวัฒนาการของคำ ชาติ ที่ปรากฏในพันธบรณ.....	109
46	วิวัฒนาการของคำ การเรียนการสอน ที่ปรากฏในพันธบรณ.....	109
47	วิวัฒนาการของคำ คุณธรรม ที่ปรากฏในพันธบรณ.....	110
48	วิวัฒนาการของคำ วัฒนธรรม ที่ปรากฏในพันธบรณ.....	110
49	วิวัฒนาการของคำ มนุษย์ ที่ปรากฏในพันธบรณ.....	111
50	วิวัฒนาการของคำ บริการ ที่ปรากฏในพันธบรณ.....	111
51	วิวัฒนาการของคำ เทคโนโลยี ที่ปรากฏในพันธบรณ.....	112
52	วิวัฒนาการของคำ ความดี ที่ปรากฏในพันธบรณ.....	112
53	วิวัฒนาการของคำ ชุมชน ที่ปรากฏในพันธบรณ.....	113

สารบัญแผนภาพ (ต่อ)

แผนภาพที่		หน้า
54	วิวัฒนาการของคำ คุณภาพ ที่ปรากฏในพันธบรรณ.....	113
55	วิวัฒนาการของคำ นักศึกษา ที่ปรากฏในพันธบรรณ.....	114
56	วิวัฒนาการของคำ สถาบัน ที่ปรากฏในพันธบรรณ.....	114
57	วิวัฒนาการของคำ ไทย ที่ปรากฏในพันธบรรณ.....	115
58	วิวัฒนาการของคำ ประโยชน์ ที่ปรากฏในพันธบรรณ.....	115
59	วิวัฒนาการของคำ ส่งเสริม ที่ปรากฏในพันธบรรณ.....	116
60	การเปรียบเทียบเนื้อหาพันธบรรณของสถาบันอุดมศึกษาช่วงที่ 1.....	118
61	การเปรียบเทียบเนื้อหาพันธบรรณของสถาบันอุดมศึกษา ช่วงที่ 2.....	120
62	การเปรียบเทียบเนื้อหาพันธบรรณของสถาบันอุดมศึกษาช่วงที่ 3.....	122
63	การเปรียบเทียบเนื้อหาพันธบรรณของสถาบันอุดมศึกษา รวมทั้งสามช่วง.....	124
64	วิวัฒนาการพันธบรรณตามเกณฑ์การวิเคราะห์.....	126